

SZOCIÁLIS ÉS MUNKAÜGYI MINISZTERIUM

MUNKAVÁLLALÓI ISMERETEK ÉS GYAKORLATOK

MODULÁRIS TANANYAGEGYSÉG

MOZGÁSKORLÁTOZOTT TANULÓK SZÁMÁRA

AJÁNLÁS

2008

**Készült a
Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet munkacsoportjában,
gyógypedagógusok és speciális szakiskolai pedagógusok közreműködésével**

**2733-08 MUNKAVÁLLALÓI ISMERETEK ÉS GYAKORLATOK
TANANYAGEGYSÉG sm**

1. Tananyagegység			tananyagegységhez tartozó összes tananyagelem				
			azonosítója	megnevezése	jellege	azonosítója	óraszám
elmélet	elméletigényes gyakorlat	gyakorlat					összes
sm/1.0/2733-08	Munkavállalói ismeretek és gyakorlatok	sza	sm/1.1/2733-08	0	36	0	136
		sza	sm/1.2/2733-08	0	36	0	
		szk	sm/1.3/2733-08	0	32	0	
		szk	sm/1.4/2733-08	0	32	0	

Megjegyzés: "sza" = szakmai alapképzés; "szk" = szakmai képzés

Az elméletigényes gyakorlati órák a tanár szempontjából elméletnek, a tanuló szempontjából gyakorlatnak számítanak, tehát ezt az időt a képzési időből a gyakorlatra fordított időként kell figyelembe venni.

A tananyagelemeket az adott szakképesítés szakmai- és vizsgakövetelményeit tartalmazó hatályos követelményrendszer (modultérkép és az adott munkakör betöltéséhez szükséges követelmények) alapján kell kiegészíteni.

1. tananyagelem

A tananyagelem azonosítója:

sm/1.1/2733-08

A tananyagelem megnevezése:

Pályatervezés

Hozzárendelt feladatkompetenciák

Személyes motivációit feltérképezi
Személyes szociális kompetenciáit feltérképezi
Kommunikációs szituációkban vesz részt
Konfliktuskezelést modellez
Egyéni pályatervet készít

Hozzárendelt szakmai ismeretalkalmazások

- A Önismeret, énkép fogalma, jelentősége
- A A szociális kompetenciák jelentősége a munkavállalás során
- A A kommunikáció fogalma, jelentősége; kommunikációs technikák
- B Verbális és nonverbális kommunikáció munkavállalási helyzetekben
- A Karriertervezés; az egyéni pályaterv elemei
- C Önfejlesztési gyakorlatok, tréningek

Hozzárendelt szakmai készségek

- 4 Köznyelvi nyelvhasználat
- 4 Olvasott szöveg megértése
- 4 Fogalmazás írásban
- 3 Szakmai nyelvű beszédképesség
- 4 Hallott szöveg megértése

Mozgáskorlátozott tanulók esetében a kommunikáció (verbális és nonverbális) akadályozott lehet. Ilyen esetben az adottságoknak, mozgásállapotnak megfelelő legmagasabb szinten elérhető harmóniára kell törekedni a kommunikációban, a szakkifejezések, szaknyelv használatának korrektsége mellett.

Hozzárendelt módszerkompetenciák

Lényegfelismerés (lényeglátás)
Tervezés
Értékelés

Hozzárendelt személyes kompetenciák

Fejlődőképesség, önfejlesztés
Elhivatottság, elkötelezettség
Érzelmi stabilitás, kiegyensúlyozottság

Hozzárendelt társas kompetenciák

Interperszonális rugalmasság
Adekvát metakommunikáció
Konfliktusmegoldó készség

Mozgáskorlátozott tanulók esetében a metakommunikáció a mozgásos akadályozottság miatt érintett lehet. Ilyen esetben az adottságoknak, mozgásállapotnak megfelelő legmagasabb szinten elérhető harmóniára kell törekedni a kommunikációban, önkifejezésben.

Tanulói tevékenységforma

Csoportos helyzetgyakorlat 60%
Elemzés készítése tapasztalatokról 20%
Jegyzetkészítés eseményről kérdéssor alapján 10%
Tesztfeladat megoldása 10%

A mozgást, illetve a hely-és helyzetváltoztatást igénylő helyzetgyakorlatok tervezésénél figyelembe kell venni a mozgáskorlátozott tanuló lassúbb tempóját.

Mozgáskorlátozott tanuló esetén – csak indokolt esetben és egyéni elbírálás alapján – az írásbeli feladatok (jegyzetkészítés és a tesztfeladat) megoldásának időtartama a sajátos szükségleteknek / igényeknek megfelelő mértékben megnövelhető.

Mozgáskorlátozott tanuló esetén – csak indokolt esetben és egyéni elbírálás alapján – az írásbeli feladatok elektronikus eszköz (számítógép) használatával is teljesíthetők.

A képzési helyszín jellege

Tanterem

- A tanteremben, szaktanteremben de legalább annak egy részében az elrendezés tegye lehetővé a mozgáskorlátozott tanuló akadálymentes és biztonságos közlekedését, helyváltoztatását (megfelelő távolság a munkahelyek, asztalok között a kerekesszékekkel vagy más járást segítő eszközzel való közlekedéshez).
- Szükség lehet a tanulóhely, munkahely berendezésének módosítására (állítható magasságú, dönthető és/vagy kerekesszékekkel is használható asztal, állítható magasságú, magasított támlás szék, az egyéni igényeknek megfelelően).

Képzési idő/ képzési órák jellege/ tanulói létszámkeret

36 óra elméletigényes gyakorlat csoportbontásban

A tananyagelem tartalmának rövid meghatározása:

Az önismeret, énkép fogalma, jelentősége. Az önmagunkról alkotott kép mások tükrében (munkatársak, munkaadók). Munkavállalási és szociális kulcskompetenciák. Diagnózis és személyiségfejlesztés. Tréningek és önfejlesztő gyakorlatok.

Kommunikációs ismeretek és gyakorlatok. A kommunikáció fogalma, jelentősége. Verbális és nonverbális kommunikáció munkavállalási helyzetekben. Kommunikációs technikák. Konfliktuskezelés. Kommunikációs tréningek és önfejlesztés.

Belső motivációk felfedése és megerősítése. Karriertervezés, egyéni pályaterv készítése.

2. tananyagelem

A tananyagelem azonosítója:

sm/1.2/2733-08

A tananyagelem megnevezése:

Munkavállalási ismeretek és gyakorlatok

Hozzárendelt feladatkompetenciák

Felismeri és egyéni terveiben megerősíti a munkavállalás és a felnőtt életvitel kapcsolatát
Felelős karrierdöntéseket hoz
Virtuális munkaszerződést köt
Gyakorolja a béralku technikákat
Regisztrálja, elemzi és értékeli az eddig megszerzett munkatapasztalatait, egyéni kompetenciaterképet készít
Megismeri és elfogadja (interiorizálja) az adott munkakör betöltéséhez szükséges munkaadói elvárásokat

Hozzárendelt szakmai ismeretalkalmazások

- A A munka jelentősége és hatása a felnőtt életvitelre, társadalmi beilleszkedésre
- B Önálló egzisztencia kialakításához szükséges követelmények; pénzkezelés
- A A munkaszerződés jelentősége; legfőbb elemei.
- B A betöltendő munkakörrel kapcsolatos elvárások; feladatok; munkakörülmények.
- A Munkatapasztalatok hatása a munkavállalásra

Hozzárendelt szakmai készségek

- 4 Köznyelvi nyelvhasználat
- 5 Olvasott szöveg megértése
- 4 Fogalmazás írásban
- 3 Szakmai nyelvű beszédkésztség
- 3 Elemi számolási készség
- 1 Elemi szintű számítógéphasználat

Mozgáskorlátozott tanulók esetében a kommunikáció (verbális és nonverbális) akadályozott lehet. Ilyen esetben az adottságoknak, mozgásállapotnak megfelelő legmagasabb szinten elérhető harmóniára kell törekedni a kommunikációban, a szakkifejezések, szaknyelv használatának korrektsége mellett.

A számítógép használatánál az egyéni szükségleteknek megfelelő adaptációs lehetőségeket támogatni szükséges.

Hozzárendelt módszerkompetenciák

Lényegfelismerés (lényeglátás)
Rendszerező képesség
Nyitott hozzáállás

Hozzárendelt személyes kompetenciák

Fejlődőképesség, önfejlesztés
Felelősségtudat
Döntésképesség

Hozzárendelt társas kompetenciák

Meggyőzőkészség
Konszenzus készség
Motiválhatóság

Mozgáskorlátozott tanulók esetében a kommunikáció (verbális és nonverbális) akadályozott lehet. Ennek ellenére egyénileg differenciálva törekedni kell a kommunikációban a lényegre törő, választékos kifejezésmódra.

Tanulói tevékenységforma

Csoportos helyzetgyakorlat 40%
Elemzés készítése tapasztalatokról 20%
Információk rendszerezése mozaikfeladattal 10%
Információk önálló rendszerezése 10%
Válaszadás szóban mondatszintű kérdésekre 20%

A mozgást, illetve a hely-és helyzetváltoztatást igénylő helyzetgyakorlatok tervezésénél figyelembe kell venni a mozgáskorlátozott tanuló lassúbb tempóját.

Mozgáskorlátozott tanuló esetén – csak indokolt esetben és egyéni elbírálás alapján – az írásbeli feladatok megoldásának időtartama a sajátos szükségleteknek/igényeknek megfelelő mértékben megnövelhető.

Mozgáskorlátozott tanuló esetén – csak indokolt esetben és egyéni elbírálás alapján – az írásbeli feladatok elektronikus eszköz (számítógép) használatával is teljesíthetők.

A képzési helyszín jellege

Tanterem

A tanteremben, szaktanteremben de legalább annak egy részében az elrendezés tegye lehetővé a mozgáskorlátozott tanuló akadálymentes és biztonságos közlekedését, helyváltoztatását (megfelelő távolság a munkahelyek, asztalok között a kerekesszékekkel vagy más járást segítő eszközzel való közlekedéshez).

Szükség lehet a tanulóhely, munkahely berendezésének módosítására (állítható magasságú, dönthető és/vagy kerekesszékekkel is használható asztal, állítható magasságú, magasított támlás szék, az egyéni igényeknek megfelelően).

Számítógép-terem

A számítógép-teremben is de legalább annak egy részében az elrendezés tegye lehetővé a mozgáskorlátozott tanuló akadálymentes és biztonságos közlekedését, helyválttatását (megfelelő távolság az asztalok, padok között a kerekesszékekkel vagy más járást segítő eszközzel való közlekedéshez).

Üzemlátogatás (adott munkakörhöz kötődően)

A látogatás során az utcai környezetet, útvonalat úgy kell kiválasztani, hogy az a mozgáskorlátozott tanulók számára biztonságosan és akadálymentesen megközelíthető és használható legyen.

Az utcai környezetben a segédeszközzel történő vagy lassúbb helyválttatás és közlekedés nehezítettsége miatt – a helyszín megközelítéséhez – több idő biztosítása lehet szükséges a mozgáskorlátozott tanulók számára. A könnyebb és gyorsabb megközelítés és a biztonságos közlekedés érdekében gyógypedagógiai asszisztens / személyi segítő közreműködése, esetleg speciális szállító jármű is igénybe vehető.

Mozgáskorlátozott tanuló esetén az üzemlátogatást lehetőség szerint akadálymentes környezeti feltételekkel rendelkező üzembe kell szervezni, hogy a tanuló kerekesszékekkel, vagy más járást segítő eszközzel is részt vehessen az üzemlátogatáson.

Képzési idő/ képzési órák jellege/ tanulói létszámkeret

36 óra elméletigényes gyakorlat csoportbontásban

A tananyagelem tartalmának rövid meghatározása:

A munka jelentősége a felnőtt életvitelben, a társadalmi szerepvállalás fontossága („*Fontos vagyok*”). Felelősség. A munka értéke, béralku; pénzkezelés; egzisztencia. Banki ismeretek, megtakarítás és hitel. Munkaköri követelmények.

Munkaadói elvárások:

- *Közlekedés a munkahelyre, mobilitási hajlandóság, fokozott mobilitást követelő munkakörök*
- *Munkaidő, pontos érkezés*
- *A munkaruha, védőruha helyes használata*
- *A munkatársi hierarchia elfogadása, beilleszkedés*
- *Az utasítások, szabályok betartása*
- *Tájékozódás a jelzések alapján*
- *Munkahelyi rend fenntartása, a technológiai sorrend követése*
- *Biztonságos és fegyelmezett munkavégzés*
- *Együttműködés a munkatársakkal*
- *A bírálat, kritika elfogadása*
- *Önálló munkavégzés, szükség esetén segítség kérése*
- *A (minőségi) elvárásoknak való megfelelni tudás*

- *Megfelelő tempójú, hatékony munkavégzés*
- *Az eszközök, gépek biztonságos használata*
- *Figyelmes és pontos munkavégzés*
- *A munkaterület és –környezet tisztán tartása*
- *Udvarias, barátságos viselkedés*
- *A magántulajdon tiszteletben tartása*
- *A rendszeres munkavégzés iránti igény megszilárdulása*
- *Betegség, akadályoztatás esetén a megfelelő intézkedések megtétele*
- *Adminisztrációs, regisztrációs köteleességek ellátása*
- *Munkavállalói jogok és köteleességek ismerete, alkalmazása*

A munkatapasztalat jelentősége. A szakképzettséghez kapcsolódó egyéni tapasztalatszerzés gazdálkodó szervezetnél, a tapasztalatok összegzése, dokumentálása, egyéni kompetenciaterkép összeállítása.

3. tananyagelem

A tananyagelem azonosítója:

sm/1.3/2733-08

A tananyagelem megnevezése:

Munkavállalói ismeretek és gyakorlatok

Hozzárendelt feladatkompetencia(-ák)

A munkaviszony létrehozásával, megszüntetésével kapcsolatos legfőbb ismereteket elsajátítja

Álláskeresési gyakorlatokat, tréninget végez

Önéletrajzot, motivációs levelet készít

Felkészül az állásinterjúra

Megismeri a magyarországi munkaügyi szervezetek szolgáltatásait, és azokat igénybe veszi

Hozzárendelt szakmai ismeretalkalmazások

- A Munkavállalói jogok és kötelességek, alapvető jogi szabályozása
- A Munkaviszony (alkalmazotti, vállalkozói, alkalmi) létrehozásának és megszüntetésének legfőbb szabályai
- A Álláskeresési technikák, alkalmazásuk
- B Önéletrajz, motivációs levél, telefonos és személyes interjú elemei
- C Munkaügyi szolgáltatások rendszere, igénybe vételének szabályai

Hozzárendelt szakmai készségek

- 4 Szakmai nyelvű beszédképesség
- 3 Szakmai nyelvű hallott szöveg megértése
- 3 Szakmai nyelvi írásképesség, fogalmazás írásban

Mozgáskorlátozott tanulók esetében a kommunikáció (verbális és nonverbális) akadályozott lehet. Ilyen esetben az adottságoknak, mozgásállapotnak megfelelő legmagasabb szinten elérhető harmóniára kell törekedni a kommunikációban, a szakkifejezések, szaknyelv használatának korrektsége mellett.

Írásbeliségnél az egyéni eszközadaptáció szükséges lehet.

Hozzárendelt módszerkompetenciák

- Információgyűjtés
- Helyzetfelismerés
- Eredményorientáltság

Hozzárendelt személyes kompetenciák

Kockázatvállalás
Önállóság
Szervezőképesség

Mozgáskorlátozott tanulók esetén az önállóság a legmagasabb szintű funkcióképességhez viszonyított, mely egyéni elbírálást igényel.

Hozzárendelt társas kompetenciák

Kapcsolatteremtő készség
Meggyőzőképesség
Interperszonális rugalmasság

Mozgáskorlátozott tanulók esetében a kommunikáció (verbális és nonverbális) akadályozott lehet. Ennek ellenére egyénileg differenciálva törekedni kell a kommunikációban a lényegre törő, választékos kifejezőmódra.

Tanulói tevékenységforma

Csoportos helyzetgyakorlat 40%
Elemzés készítése tapasztalatokról 10%
Feladattal vezetett kiscsoportos szövegfeldolgozás 10%
Információk feladattal vezetett rendszerezése 20%
Információk önálló rendszerezése 20%

A mozgást, illetve a hely-és helyzetváltoztatást igénylő helyzetgyakorlatok tervezésénél figyelembe kell venni a mozgáskorlátozott tanuló lassúbb tempóját.

Mozgáskorlátozott tanuló esetén – csak indokolt esetben és egyéni elbírálás alapján – az írásbeli feladatok megoldásának időtartama a sajátos szükségleteknek/igényeknek megfelelő mértékben megnövelhető.

Mozgáskorlátozott tanuló esetén – csak indokolt esetben és egyéni elbírálás alapján – az írásbeli feladatok elektronikus eszköz (számítógép) használatával is teljesíthetők.

A képzési helyszín jellege

Tanterem

A tanteremben, szaktanteremben de legalább annak egy részében az elrendezés tegye lehetővé a mozgáskorlátozott tanuló akadálymentes és biztonságos közlekedését, helyváltoztatását (megfelelő távolság a munkahelyek, asztalok között a kerekesszékekkel vagy más járást segítő eszközzel való közlekedéshez).

Szükség lehet a tanulóhely, munkahely berendezésének módosítására (állítható magasságú, dönthető és/vagy kerekesszékekkel is használható asztal, állítható magasságú, magasított támlás szék, az egyéni igényeknek megfelelően).

Látogatás munkaügyi szervezetenél

A látogatás során az utcai környezetet, útvonalat úgy kell kiválasztani, hogy az a mozgáskorlátozott tanulók számára biztonságosan és akadálymentesen megközelíthető és használható legyen.

Az utcai környezetben a segédeszközzel történő, vagy lassúbb helyváltoztatás és közlekedés nehezítettsége miatt – a helyszín megközelítéséhez – több idő biztosítása lehet szükséges a mozgáskorlátozott tanulók számára. A könnyebb és gyorsabb megközelítés és a biztonságos közlekedés érdekében gyógypedagógiai asszisztens / személyi segítő közreműködése, esetleg speciális szállító jármű is igénybe vehető.

Mozgáskorlátozott tanuló esetén a látogatást lehetőség szerint akadálymentes környezeti feltételekkel rendelkező intézménybe kell megszervezni.

Képzési idő/ képzési órák jellege/ tanulói létszámkeret

36 óra elméletigényes gyakorlat csoportbontásban

A tananyagelem tartalmának rövid meghatározása:

Munkavállalói jogok, kötelességek (munkaügyi jogszabályok, munkaviszony, szabadság, stb.). Munkaviszony létesítése, szüneteltetése, megszüntetése. Egészségbiztosítás, nyugdíjbiztosítás; jövedelem és köztehervállalás. Az alkalmazotti munkakörök sajátosságai. A vállalkozói munkakörök sajátosságai. Egyéni és társas vállalkozás tervezése, indítása, megszüntetése. Alkalmi munkavállalás. Munkavállalás külföldön.

Álláskeresési ismeretek és gyakorlatok, tréning. Álláskeresés és belső motiváció. Álláskeresés és kapcsolati háló. Álláskeresési technikák. Önéletrajz és motivációs levél. Felkészülés az állásinterjúra. Álláskeresési tréning, gyakorlatok.

Munkaügyi szervezetek; tanácsadás, támogatás. A magyarországi munkaügyi szervezetek jelentősége, struktúrája. Az álláskeresés támogatása.

4. tananyagelem

A tananyagelem azonosítója:

sm/1.4/2733-08

A tananyagelem megnevezése:

Egyéni átvezetés tervezése

Hozzárendelt feladatkompetenciák

Felkészül az iskolából a munkába történő átmenetre
Magáévá teszi az egész életen át tartó tanulás belső igényét, előkészül a felnőttképzésre
Felkészül egy esetleges pályamódosításra
Egyéni átvezetési tervet készít (és megvalósítja egyes elemeit)

Hozzárendelt szakmai ismeretalkalmazások

- B Munkavállalást támogató szolgáltatások
- B Tudnivalók, teendők munkahelyváltáskor, átmeneti és tartós állásnélküliség esetén
- C Szakmai továbbképzés, átképzés, az egész életen át tartó tanulás követelménye
- A Egyéni átvezetési terv fogalma, fő elemei

Hozzárendelt szakmai készségek

- 4 Szakmai nyelvű beszédképesség
- 5 Szakmai nyelvű hallott szöveg megértése
- 3 Olvasott szakmai szöveg megértése
- 2 Szakmai nyelvi írásképesség, fogalmazás írásban

Mozgáskorlátozott tanulók esetében a kommunikáció (verbális és nonverbális) akadályozott lehet. Ilyen esetben az adottságoknak, mozgásállapotnak megfelelő legmagasabb szinten elérhető harmóniára kell törekedni a kommunikációban, a szakkifejezések, szaknyelv használatának korrektsége mellett.

Hozzárendelt módszerkompetenciák

Általános tanulóképesség
Új ötletek, megoldások kipróbálása
Tervezés

Hozzárendelt személyes kompetenciák

Fejlődőképesség, önfejlesztés
Kitartás
Felelősségtudat

Hozzárendelt társas kompetenciák

Visszacsatolási készség
Kommunikációs rugalmasság
Határozottság

Mozgáskorlátozott tanulóknál eltérő mértékben léphetnek fel kommunikációs nehézségek (pl. lassabb beszédtempó, akadályozott testbeszéd), a kommunikációs rugalmasság az egyéni képességszint függvényében értelmezhető.

Tanulói tevékenységforma

Csoportos helyzetgyakorlat 50%
Elemzés készítése tapasztalatokról 20%
Információk feladattal vezetett rendszerezése 10%
Információk rendszerezése mozaikfeladattal 5%
Információk önálló rendszerezése 15

A képzési helyszín jellege

Tanterem

A tanteremben, szaktanteremben de legalább annak egy részében az elrendezés tegye lehetővé a mozgáskorlátozott tanuló akadálymentes és biztonságos közlekedését, helyváltoztatását (megfelelő távolság a munkahelyek, asztalok között a kerekesszékekkel vagy más járást segítő eszközzel való közlekedéshez).

Szükség lehet a tanulóhely, munkahely berendezésének módosítására (állítható magasságú, dönthető és/vagy kerekesszékekkel is használható asztal, állítható magasságú, magasított támlás szék, az egyéni igényeknek megfelelően).

Látogatás munkaügyi szolgáltató szervezeteknél

A látogatás során az utcai környezetet, útvonalat úgy kell kiválasztani, hogy az a mozgáskorlátozott tanulók számára biztonságosan és akadálymentesen megközelíthető és használható legyen.

Az utcai környezetben a segédeszközzel történő vagy lassúbb helyváltoztatás és közlekedés nehezítettsége miatt – a helyszín megközelítéséhez – több idő biztosítása lehet szükséges a mozgáskorlátozott tanulók számára. A könnyebb és gyorsabb megközelítés és a biztonságos közlekedés érdekében gyógypedagógiai asszisztens / személyi segítő közreműködése, esetleg speciális szállító jármű is igénybe vehető.

Mozgáskorlátozott tanuló esetén a látogatást lehetőség szerint akadálymentes környezeti feltételekkel rendelkező intézménybe kell megszervezni.

Képzési idő/ képzési órák jellege/ tanulói létszámkeret

36 óra elméletigényes gyakorlat csoportbontásban

A tananyagelem tartalmának rövid meghatározása:

Nyomon követés. Az iskolából a munkába való átmenet nehézségei. Munkába állítást támogató (ún. *jobcoach*) szolgáltatások igénybe vétele.

A tartós munkavállalás feltételei. Munkahelyváltás. Pályamódosítás. Az egész életen át tartó tanulás igénye és követelménye. Felnőttképzésben való részvétel.

Az átmeneti és tartós munkanélküliség.

Egyéni átvezetési terv készítése („*Az első munkahelyem*”):

- *Motivációk és képességek felmérése*
- *Munkaerő-piaci lehetőségek felmérése*
- *Személyes kapcsolatrendszer feltérképezése*
- *Álláshirdetések gyűjtése, rendszerezése*
- *Információk gyűjtése a konkrét állásról*
- *Előzetes telefonos egyeztetés, interjú*
- *Önéletrajz és motivációs levél készítése*
- *Felvételi beszélgetés, személyes állásinterjú*
- *Szerződéskötés*
- *Munkába állás, próbaidő*
- *Beilleszkedés, befogadás*
- *Beválás és utánkövetés*
- *Kezdeti kudarcok kezelése*
- *Tartós munkavállalás menedzselése*
- *Képzés és kompetenciabővítés*
- *Munkanélküliség kezelése*

II. MÓDSZERTANI AJÁNLÁS A MOZGÁSKORLÁTOZOTT TANULÓK SZAKMAI KÉPZÉSÉHEZ

Az egyenlő esélyek feltételeinek biztosítása érdekében lényeges, hogy a szakképzést nyújtó intézmények rugalmasan alkalmazkodjanak a megváltozott munkaképességű fiatalok képzési igényeihez, és különböző szinterei legyenek felkészültek a sajátos nevelési igényű – mozgáskorlátozott – fiatalok fogadására, a tárgyi és személyi feltételek biztosításával.

Az alábbi összefoglalóval a mozgáskorlátozott személyek speciális- és integrált képzésszervezési formában történő szakképzéséhez kívánunk alapvető, gyógypedagógiai szempontú támpontokat nyújtani, a következő témakörök szerint:

- a mozgáskorlátozottság főbb gyógypedagógiai szempontú kategóriái, kórformái,
- a mozgáskorlátozott tanulók kognitív képességeivel, személyiség-jellemzőivel, tanulási sajátosságaival kapcsolatos legfontosabb tudnivalók.

Ezzel összefüggésben javaslatot adunk

- a speciális és az integrált oktatás, képzés optimális tárgyi és személyi feltételeire,
- a rehabilitációs órakeret valamint
- a szabad képzési sáv felhasználására.

A mozgáskorlátozottság meghatározása

A mozgáskorlátozott emberek populációja igen széles skálát ölel fel, ezért nagyon nehéz egységes, minden szempontot kielégítő és átfogó fogalmi leírást adni. A megnevezések terén használatos a mozgásfogyatékos, mozgássérült, mozgásában akadályozott, mozgáskorlátozottsággal élő kifejezés is, s ezek mind ugyanazon népeiséget fedik le. A közoktatási törvény a sajátos nevelési igény kategórián belül a testi fogyatékos és mozgásfogyatékos terminológiát egyaránt használja.

A mozgásszervrendszer tartó (csont- és ízületi rendszer) és mozgató (izom- és idegrendszer) részei egységes, egymástól elválaszthatatlan rendszert alkotnak. Bármely rész sérülése az egységet megbontja és következményként különböző tartási - és mozgási elváltozások alakulnak ki. Ha az elváltozás tartós vagy maradandó, akkor az megváltoztathatja a személy motoros (mozgató) és szenzoros (érző) képességeit, befolyásolhatja a szocializációját.

Általánosan elfogadható tény azonban, hogy a mozgáskorlátozott ember is csak azokban az élethelyzetekben kerül hátrányos helyzetbe, amelyekben képességei és a vele szemben támasztott követelmények, társadalmi elvárások nincsenek összhangban. Amennyiben a környezet optimális feltételeket teremt, s az elvárásokat a mozgáskorlátozott ember lehetőségeihez, képességeihez igazítja, nem alakul ki a képességek és az elvárások közötti konfliktus, azaz nem feltétlenül válik a sérült ember kirekesztetté, másokra utalttá és kiszolgáltatottá.

Amennyiben a pedagógia gyakorlati szempontjaiból indulunk ki, mozgáskorlátozottak azokat az embereket tekintjük, akiknél valamilyen sérülés következtében a mozgás-aktivitásuk és a mozgásos kompetenciáikban változások vagy zavarok jelentkeznek, melyek következményeként az individuális emocionalitás, az érzékelés-észlelés, az értelmi képességek, a tanulás, a beszéd és a kommunikáció is károsodhatnak.

A mozgáskorlátozottság egyéni megnyilvánulását, az akadályozottság mértékét számos tényező befolyásolhatja:

- A mozgásszervrendszer mely része és milyen mértékben károsodott. Egészen más a károsodás jellege, ha a csontrendszer, az ízületi rendszer, az izom- vagy idegrendszer sérül,
- A károsodás, a funkciócsökkenés mértéke,
- A fentiekén túl a másodlagos károsodások, funkciózavarok jellege, azaz milyen módon és mértékben módosul az egyén eleve akadályozott mozgáskompetenciája.

A mozgáskorlátozottságot kiváltó mozgásszervi rendellenességek pedagógiai szempontú csoportosítása

Az alább közölt csoportosítás az oktatásban, képzésben való részvétel és a sajátos nevelési igény szempontjából egységes. Hangsúlyozni kívánjuk, hogy a modern pedagógiai-gyógypedagógiai szemlélet nem a deficitből, hiányosságokból indul ki, hanem a meglévő képességekre épít.

Végtagredukciós fejlődési rendellenességek és szerzett végtaghiányok

Ebbe a kategóriába azok a személyek tartoznak, akiknek valamelyik végtagja vagy végtagjai különböző mértékben hiányoznak, vagy nagyfokú rendellenességet mutatnak. A végtaghiány lehet veleszületett, vagy a későbbi életkorban baleset, betegség következtében kialakult károsodás. Ide sorolhatók a felső- és alsóvégtag veleszületett rendellenességei is, a különböző fajtájú és súlyosságú összenövések, hiányok, továbbá a felső- és alsóvégtag különböző mértékű szerzett hiányai.

A veleszületett végtaghiánynál az agyi érési folyamatokkal, a szocializációs fejlődéssel párhuzamosan tanulják meg a sérülés kompenzálását a gyermekek. Kézhiány esetén például nagyon jól használják a kézfunkciók pótlására lábukat, de a meglévő felsővégtag-csonkkal is képesek manipulálni. Protézis (felső művégtag) használata a testtartás védelme miatt fontos, viszont sok esetben a csonkkal sikeresen, differenciáltan érzékelnek, míg a protézissel nem. Veleszületett alsóvégtag-rendellenesség, vagy hiány miatti protézis-használat viszonylag gyorsan és könnyen beépül a gyermek testsémájába. Alsó művégtag használatánál a biztosabb állás- és járásegysúly érdekében szükség lehet még támbottra is.

Javaslatok

Az ebbe a csoportba tartozó mozgáskorlátozott személyek jól beilleszkednek az iskolai, munkahelyi közösségbe, fejlődési rendellenességük, vagy végtaghiányuk ellenére mozgáskészségük jónak mondható.

Alsóvégtag hiány, protézis használat esetén biztosítani kell az akadálymentes helyváltoztatást, az épületen belüli közlekedést.

A felsővégtag károsodása vagy hiánya a manipulációt, a finommozgást igénylő feladatok kivitelezését nehezíti. Amikor a mozgáskorlátozott fiatal a szakképző intézményben megkezdte tanulmányait, - a korábban szerzett tapasztalatai alapján - már nagyon jól kialakította saját „kompenzáló technikáját”. Többnyire ügyesen manipulál, kézhiány esetén lábbal vagy szájjal is. Nagyon fontos, hogy a szakoktató, pedagógus elfogadja ezt a sajátos technikát, s méltányolja a fogyatékos fiatal erőfeszítéseit. Ezen kívül meg kell szervezni, hogy munkavégzés közben megkapja a megfelelő segítséget. Ez jelentheti például azt, hogy a munkadarabot vagy munkaeszközeit segítséggel, vagy más viszi, készíti elő számára.

Petyhüdt bénulást okozó kórformák

Az egészséges izomtónus – ami szükséges a mozgás/ok pontos, megfelelő minőségű végrehajtásához – különböző kórok miatt jelentősen megváltozhat. Az izom tónusa lehet csökkent, tónustalanabb, petyhüdt, de lehet fokozottabb, feszebb is a normál izomtónusnál.

Ebbe a kategóriába azok a mozgásszervi elváltozások sorolhatók, amelyeknél az izom tónusa csökkent, petyhüdt. A mozgás pontos, megfelelő módon és erővel való végrehajtását tehát elsősorban az izomzat gyengesége akadályozza. (E kórcsoportba tartozik a „nyitott gerinc”, a gerincvelő gyulladással megbetegedései, a baleseti gerincsérülés különböző formái, a vázizomzatot érintő különböző károsodások, következményes izomsorvadások, illetve a szülési felkarbénulás.)

Javaslatok

Javasolt minden olyan testhelyzet, tevékenység kerülése, amely erős fizikai igénybevétellel jár, túlzott kifáradáshoz vezet, valamint a gerincoszlop fokozott terhelését jelenti.

Kettős megelőzést szolgálhat, ha a mozgáskorlátozott fiatal nem ül folyamatosan, hanem testhelyzetét gyakran változtatja. Gerincvelő károsodásnál az érzéskiesés következtében a fiatal egyes esetekben nem érzi a hőt, fájdalmat sem, ezért fokozott figyelemmel kell lenni arra, hogy ne üljön például fűtőtest közelébe, mert az esetleg égési sérülést okozhat.

Az alsóvégtag bénulása esetén nehezített a hely- és helyzetváltoztatás, bizonytalanabb a járás, rosszabb az egyensúly. Szüksége lehet a tanulóknak személyi segítségre a közlekedésben vagy a munkavégzés előtt, az előkészítő mozzanatoknál.

Korai agykárosodás utáni mozgásrendellenességek

A leggyakoribb központi idegrendszeri sérülés, mely különböző típusú, tünetű és súlyosságú mozgás-rendellenességgel jár. Ehhez gyakran társul a beszéd sérülése, esetleg beszédképtelenség és nem ritkán epilepszia is. A központi idegrendszeri sérülés következtében különféle típusú és mértékű bénulások alakulnak ki. Gyakori a négy végtagot érintő, fokozott tónusú (spasztikus, görcsös) bénulás.

A tünetek a sérülés helyétől függően különbözőek lehetnek, leggyakrabban

- az izomtónus test szerte fokozott, görcsös, spasztikus (kóros reflexek és különböző deformitások is kialakulhatnak);
- nagy kiterjedésű, akaratlan, koordinálatlan, jellegzetes csavaró mozgások, melyek általában az egész testre, törzsre, végtagokra, fej mozgásaira, mimikára is kiterjednek;
- bizonytalan egyensúly, apró, finom hullámú végtag- és törzsremegés, többnyire petyhüdt izomtónus; a legszembetűnőbb a mozgások koordinálatlansága;
- az idegrendszeri sérülés diffúz volta miatt a tünetek a sérülés helyének megfelelően a korábban ismert formákban különbözőképpen keveredhetnek.

Javaslatok

Egyes esetekben egyéneknél kell kialakítani a munkaeszköz fogásának, használatának optimális módját. Előfordulhat, hogy csak speciális eszközök segítségével érhető el a megfelelő tevékenység. A manipulációt nagymértékben befolyásolja még a nem megfelelő, kóros testhelyzet. Ezért az optimális testhelyzet megválasztásával is befolyásolni, segíteni

tudjuk a finommozgások pontosabb végrehajtását. Nagyon jellemző a spasztikus (fokozott izomtónus) tüneteket mutató fiataloknál a munkatempó nagymértékű lelassulása.

Általában a járás, a hely- és helyváltoztatás különböző mértékben akadályozott. A járást segítő eszközök, illetve a kerekesszék használatában a tanuló segítséget igényelhet. Mindenkor fontos szempont a környezeti adaptáció, az akadálymentes helyváltoztatás, közlekedés biztosítása.

Kiemelten támogatandó terület a kommunikáció, ennek segítése (alternatív eszközökkel, vagy az írásbeliség preferálásával) nagyban hozzájárulhat az iskolai teljesítmény eredményességéhez.

A központi idegrendszer károsodása miatt a tanulók gyakran megjelenésükben, pillanatnyi teljesítményükben –főleg stresszhelyzetben- súlyosabb képet mutatnak a valós állapotuknál. Minden szakembernek, aki mozgáskorlátozott fiatalal foglalkozik, meg kell tanulnia, hogy tanítványát ne a külső megjelenése, általában a mozgásteljesítménye, egy-egy megnyilvánulása alapján, hanem összteljesítménye és a környezet adottságainak figyelembe vétele, összhangja alapján ítélje meg.

Egyéb eredetű mozgásrendellenességet okozó kórformák

Elsősorban az eddigi felosztásba nem illeszthető orthopédiai és rheumás betegségek okozta mozgásrendellenességek tartoznak ebbe a csoportba. A leggyakrabban előforduló rendellenességek: törpenövés, csonttörékenységek, gerincferdülés, Scheuermann-kór (a csigolyák elváltozása), a krónikus sokízületi gyulladás, arthrogryposis (veleszületett izom- és kötőszöveti merevség).

Javaslatok

Kiemelt szempont a fenti kórformáknál a kíméletes fizikai terhelés, a gerincbetegségeknél a gerincoszlop védelme, illetve törpenövésnél a testméreteknek megfelelő környezet kialakítása. Arthrogryposisnál előfordul, hogy a sérült fiatal „ránézésre” sokkal rosszabb állapotot mutat, teljesítményében, egyénileg kialakított mozgásrepertoárjában viszont sokkal többre képes, mint gondolnánk.

A mozgáskorlátozottság hatása a tanulási folyamatra

A mozgáskorlátozottság tanulásban mutatkozó hatásai részben a mozgásos tapasztalatszerzés hiányából, részben észlelési zavarokból, a felsővégtag működésének akadályozottságából, zavarából, valamint a mozgáskorlátozottsággal összefüggő kommunikációs akadályozottságból adódnak.

A tanulási-tanítási folyamatban mutatkozó jellegzetes eltérések az alábbiak:

- kevesebb konkrét- és elvont fogalmi ismeret;
- a figyelem fáradékonysága, a feladattudat kialakításának és megtartásának esetleges problémái;
- a gondolkodás rugalmasságának hiánya;
- motivációs labilitás;
- téri tájékozódási, laterális zavar;
- a vizuális észlelés zavara;

- az írómozgások nehezítettsége, esetleg képtelensége a manipuláció, a finommotorika sérülése következtében;
- kommunikációs problémák:
  - o a beszédmotoros folyamatok zavara, akadályozottsága;
  - o a szókincs „szegényessége”;
  - o a metakommunikatív eszközök szegényessége vagy zavara.
  - o

Alapelvek a mozgáskorlátozott fiatalok szakképzésének megvalósításához

A mozgáskorlátozottság leírásából és általános jellemzéséből is látható, hogy a mozgáskorlátozottságot nem lehet egységes akadályozottságnak tekinteni, mert ahány kórkép, annyiféle megjelenési forma, de még az azonos kórképeken belül is jelentős eltérések tapasztalhatók. Mindezekből következik, hogy a mozgáskorlátozott fiatalok szakképzéséhez, annak módosításához sem lehet egységes, mindenkire érvényes és alkalmazható módszertani leírást adni. Csupán általános alapelveket lehet megfogalmazni, amit mindig az egyéni adottságok és szükségletek valamint a környezeti tényezők összehangolásával kell kialakítani és megvalósítani.

Az alapelvek a következőkben foglalhatók össze:

- A mozgáskorlátozott fiatalok képzéséhez szükséges a tanügyi dokumentumok és ezek alapján a képzés sérülésspecifikus módosítása, amelynek célja a rehabilitáció és a társadalmi integráció megvalósítása.
- A szakmai adaptáció nem jelenthet az adott szakma elsajátításánál lényeges tartalmi módosítást. Ez a feltétele annak, hogy a mozgáskorlátozott fiatal is esélyekkel induljon a munkaerőpiacon.
- Egyéni elbírálás és differenciálás. Ez egyaránt vonatkozik a mozgáskorlátozott fiatal beiskolázásának elbírálására, az elvárára az egész tanulási, képzési folyamatban. Természetesen az egyéni elbírálás és differenciálás – az előző pont értelmében - kizárólag az esélyegyenlőség feltételeinek biztosítása érdekében történhet.
- A tanulást, szakképzést segítő sérülésspecifikus tan- és munkaeszközöket, szerszámokat szintén egyénre adaptáltan kell kialakítani.
- A komplex fejlesztés érdekében a törvényben előírt rehabilitációs órakeretet mindig személyre szólóan, a speciális szükségleteknek megfelelően kell megtervezni és megvalósítani.
- Az adaptált program sikeres megvalósítása érdekében szükséges - a mozgáskorlátozottságnak megfelelő - speciálisan képzett szakember/ek – szomatopedagógia szakos gyógypedagógus - bevonása, és az intézmény pedagógusainak, szakoktatóinak szoros, konzultatív együttműködése.
- Mozgáskorlátozott fiatal számára csak az a szakképzés választható, melyet egészsége károsodása nélkül tud elsajátítani, és a későbbiekben művelni. Ennek eldöntése minden esetben szakorvos feladata.
- A tárgyi feltételeket - a törvényben előírt akadálymentesítés kivételével - csak annyira módosítsuk, amennyire feltétlenül szükséges. Ezzel is segítjük a sérült ember alkalmazkodását a különböző környezeti feltételekhez. Ez nem jelentheti azonban azt, hogy csak a sérült embertől várja az intézmény az alkalmazkodást.

Az akadálymentes környezet és közlekedés kialakításának alapvető szempontjai

A mozgáskorlátozottság szempontjából a környezeti feltételek közül elsősorban az épített környezetnek és a közlekedésnek van kiemelkedő jelentősége. E két tényező jelentheti a legfőbb korlátot az önálló élet, munka, és a tanulás területén is. A mozgáskorlátozott emberek szükségleteinek figyelmen kívül hagyása jelentős akadályokat gördít a mindennapi feladatok megoldása elé.

Hely a vízszintes közlekedéshez

A közlekedési útvonalaknak, folyosóknak, egyéb helyiségeknek megfelelően szélesnek, magasnak és akadályoktól mentesnek kell lenniük. A közlekedési útvonalon ne legyenek bútorok, más berendezési tárgyak. Zártvégű közlekedő utakon, ajtók előtt vagy lifteknél megfelelő méretű elfordulási helyre van szükség, hogy ott kerekesszékekben ülők is közlekedhessenek. Követelmény még, hogy ezen útvonalakon használójuk könnyen tudjon tájékozódni.

Bejáratok

A kapuknak, külső és belső ajtóknak megfelelően szélesnek és magasnak kell lenniük. A kerekesszék és az azt hajtó kéz, vagy egy járókeret is biztonságosan el kell, hogy férjen áthaladáskor. Elegendő szabad tér kell az ajtók kinyitásához. Kerekesszékekben ülő tanulónak annyi hely kell az ajtó nyitásához, hogy a kilincset lenyomva az ajtó nyitási ívén kívül tudjon maradni. Az ajtók nyitása a lehető legkevesebb energiát igényelje. A ma már szinte minden épület bejáratán, kapukon felszerelt hagyományos önműködő ajtócsukó berendezés lehetetlenné teszi a bejutást a sérült ember számára. Azokat az ajtókat, melyek nyitása és zárása túl nagy erőfeszítést igényel, mozgáskorlátozott személy nem biztos, hogy tudja használni. A küszöböket minden esetben ajánlatos megszüntetni, mert kerekesszékekkel, járókerettel vagy támbottal közlekedők számára akadályt jelentenek és balesetveszélyesek. Amennyiben az épületben csapóajtók vannak, azokat nyitott állapotban rögzíteni kell, vagy fotocellás érzékelővel kell ellátni, mert segédeszközzel közlekedő mozgáskorlátozott tanuló nem tudja az ajtószárnyat megtartani, az visszacsapódhat rá. A kilincsek közül a hagyományos kilincset könnyebb használni, mint a ma divatos gombkilincset.

Függőleges közlekedést segítő eszközök

A szintkülönbség leküzdése bizonyos mértékig mindenki számára kényelmetlen, mozgáskorlátozott embereknek azonban sokszor leküzdhetetlen akadályt jelenthet. A gyalogos útvonalak vezetésében, amennyire csak lehetséges el kell kerülni a szintkülönbségeket, vagy ha erre nincs mód, azt lifttel vagy lejtővel, rámpával kell áthidalni.

Tér a rendeltetésszerű használathoz

A bútorok, egyéb berendezési tárgyak – egészségügyi és tisztálkodási berendezések – körül elegendő hely kell ahhoz, hogy azok mindenki számára elérhetők, hozzáférhetők és használhatók legyenek.

Könnyű kezelhetőség

A berendezések, létesítmények használatához szükséges működtető elemeknek olyanoknak kell lenni, úgy kell felszerelni, hogy azokat mindenki elérhesse, s használatuk ne igényeljen túl nagy fizikai erőfeszítést (pl. kerekesszékekben ülő ember is elérjen egy kilincset, villanykapcsolót, lift vezérlőgombjait stb.).

Megfelelő információk

Sokat segíthetnek és a pontos tájékozódás eszközei a segítő információs táblák, térképek, a legrövidebb út kijelölése a különböző helyszínek között. A megfelelő tájékoztatás különösen nagy, több épületből álló intézmény esetén mindenki számára hasznos.

A közös használatú helyiségek kialakításának szempontjai

A tantermek, tanműhelyek – ha oda mozgáskorlátozott tanuló is jár – lehetőség szerint földszinti elhelyezésűek, vagy lifttel könnyen megközelíthetők legyenek. Amennyiben erre mód van, minden teremben alakítsunk ki egy-két helyet mozgáskorlátozott tanulók számára. Ezek a helyek lehetőleg a bejárat közelében és a katedrához közel essenek. Részben megkönnyíti a helyváltoztatást, másrészt pedig egyes tanulóknál a mozgáskorlátozottsághoz társulhat egyéb érzékszervi károsodás is (látás, hallás, kommunikáció sérülése), ami a tanártól, táblától vagy oktatástechnikai eszköztől távol ülő tanuló számára megnehezítheti az előadó, szakoktató követését.

A gyakran előforduló testtartási aszimmetria miatt célszerű a mozgáskorlátozott tanulót a táblával szembe, középre ültetni. Semmiképpen sem ültessük arra az oldalra, amely a deformitás irányával megegyező, pl. bal oldali bénulásnál ne ültessük az osztályterem bal oldali padsorába, mert a tábla (közép) irányába való odafordulás fokozhatja, súlyosbíthatja a már meglévő deformitást.

A helyes ülés - a fiziológias testhelyzet – kiindulóhelyzete:

- Láb talpon, boka-, térd-, csípőízület derékszögben, törzs egyenes, váll vízszintes helyzetben, a fejtető párhuzamos a mennyezettel, a gerinc ágyéki szakasza megtámaszkodik a szék támláján.
- Segíthetjük a láb talpon megtartását, ha a talp alá csúszásmentes szőnyegpadlót vagy gumiszőnyeget helyezünk.

A közlekedés megszervezése

Mozgáskorlátozott tanulók, hallgatók közlekedésének megoldására az a legkényelmesebb, ha az intézmény rendelkezik speciálisan kialakított saját személygépkocsival vagy kibussszal, amely a megfelelő átalakítással alkalmas kerekesszékekben ülő, vagy egyéb eszközt használó diákok szállítására. Lehetőség még – Budapesten, és talán vidéki városokban is – a hallgatók szállításának megoldására felkeresni a helyi tömegközlekedést biztosító cégeket, akik „iránytaxiként” működtetnek speciálisan átalakított autóbuszokat. Budapesten a Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetsége (MEOSZ) és a Budapesti Közlekedési Vállalat (BKV) működtet mozgáskorlátozott fiatalok számára járatokat térítési díj ellenében, amely iskolába, munkahelyre szállítja az arra rászorulókat, igénylőket.

Szintén Budapesten van példa arra, hogy személyszállító vállalkozók végzik szerződés alapján, igen kedvező feltételek mellett a mozgáskorlátozott tanulók mindennapi iskolába- és hazaszállítását.

Abban az esetben, ha a mozgáskorlátozott fiatal saját gépjárművel rendelkezik és közlekedik, az intézményben kijelölt parkolóhelyet kell biztosítani számára.

Javaslatok a számonkérés módosításához

Mozgáskorlátozott vizsgázó (tanuló) esetén – természetesen csak indokolt esetben és mindig egyéni elbírálás alapján, esetleg a Mozgásvizsgáló Országos Szakértői és Rehabilitációs

Bizottság szakértői véleményében foglalt javaslat szerint – a vizsga időtartamában és a vizsgálóhoz rendelt jellemző vizsgatevékenységben részleges módosítások érvényesíthetők.

1. A rendelkezésre álló idő meghosszabbítása

Mozgáskorlátozott vizsgázó (tanuló) esetén, bármely típusú (szóbeli, írásbeli, interaktív, gyakorlati) vizsgatevékenységre vonatkozóan a vizsga időtartama megnövelhető.

A több idő adása írásbeli és gyakorlati feladatoknál, írásbeli és szóbeli számonkérésnél minden esetben indokolt a kézsérült, a petyhüdt és görcsös bénulást, valamint a mozgáskoordinációs és kommunikációs zavart mutató tanulók esetében. Bizonyos kórképek és a hozzá tartozó tünetek eleve lelassítják a munkatempót, ami a számonkéréssel járó fokozott stressz hatására még inkább romlik. Görcsös bénulásnál az izomtónus az izgalom, a teljesíteni akarás következtében oly mértékűvé válhat, hogy a sérült ember képtelen a szükséges mozdulat kivitelezésére, vagy éppen a mozgáskoordinációs zavar fokozódik annyira, hogy lehetetlenné teszi a célirányos, összerendezett mozgások kivitelezését, beleértve ebbe a beszédmozgásokat is. A petyhüdt bénulást okozó kórképeknél pedig azért indokolt a hosszabb idő adása, mert a tanulók bénulásuk, az izom gyengesége következtében hamar elfáradnak. Sokszor az egészséges embernek egyáltalán nem megerőltető írásmozgások kivitelezése is komoly fizikai megterhelést jelent számukra. A feladatot csak hosszabb-rövidebb pihenőidő beiktatásával tudják teljesíteni, ami mindenképpen többletidőt jelent.

2. A számonkérés formai módosítása

Ha a mozgáskorlátozott vizsgázó (tanuló) kézírása nem elég gyors vagy hatékony, az írásbeli vizsgakövetelményeknek elektronikus eszköz (számítógép) igénybevételével is eleget tehet. Súlyosabb sérüléseknél előfordulhat, hogy nem maga a mozgáskorlátozott személy ír a számítógépen, ő csak diktál az intézmény által kijelölt segítőnek. Természetesen ezekben az esetekben az intézmény vezetője oktatói javaslatra dönthet az írásbeli vizsga helyett a szóbeli felelet mellett is.

A súlyos kommunikációs zavart mutató hallgatóknál, ahol a beszéd alig, vagy egyáltalán nem érthető, a szóbeli helyett az írásbeli vizsga, vagy pedig a számítógép használata ajánlott.

A szakmai vizsga követelményeinek teljesítésében érvényesíthető módosításokat, az egyes vizsgarészekre vonatkozóan a vizsgatevékenység megváltoztatásának és a vizsga-időtartam növelésének lehetőségét az adaptált központi programok tartalmazzák.

Megfontolási szempontok a központi program tananyagegységeihez

Mozgáskorlátozott tanulóknál a szakmai követelménymodulok tananyagegységeiben, tananyagelemeiben a tanulói tevékenységformák szervezésénél fontos az alábbiak figyelembe vétele:

- **Személyes kompetenciáknál** az **önállóságon** a mozgásállapot viszonylatában elérhető legmagasabb fokú önellátást, önálló feladatvégzést értjük, mely minőségében esetenként eltérhet az ép tanulók önállósági szintjétől.
- **Feladatkompetenciákban, szakmai készségek** terén a szakma követelményeinek megfelelő teljesítményszint elvárható a későbbi munkaerőpiaci versenyképesség érdekében. A hatékonyabb, gyorsabb munkavégzés érdekében a munkaeszközök egyéni adaptációját, kisebb módosításokat (pl. fogás, tárolás könnyítése) lehetővé kell tenni.
- **Tanulói tevékenységformáknál** az esetlegesen előforduló hosszabb megoldási idő engedélyezhető, a motoros kivitelezést gyorsító eszközök (csúszásgátló, dönthető pad, módosított vagy speciális munkaeszközök, illetve elektronikus eszközök – pl. szövegszerkesztő – stb.) használata engedélyezhető.

A csoportos, kiscsoportos tevékenységi formáknál a mozgáskorlátozott tanuló esetlegesen akadályozott kommunikációját figyelembe kell venni, a csoportfeladatokba történő időarányos bevonása érdekében. Közös feladatoknál megfelelő helyet és hozzáférést kell biztosítani a tanulónak a többiekkel való együttműködésre (pl. kerekesszékes részvétel esetén). Csoportbontásnál a mozgáskorlátozott tanulót három ép mozgású tanulóként kell számolni.

- **Társas kompetenciák** terén a mozgáskorlátozott tanulók esetleg megjelenő verbális kommunikációjának nehezítettsége, vagy látható testi eltéréseik, gesztus-megnyilvánulásaik akadályozottsága miatt segíteni kell a tanuló harmonikus, kiegyensúlyozott én megjelenítését, visszajelzést nyújtva a számára legeredményesebb interakciós módokról.

Javaslat az időtervben feltüntetett szabad sáv felhasználására

Mozgáskorlátozott tanuló szakképzése esetén az időtervben feltüntetett szabad sáv órakerete felhasználható

- a) a központi programban megadott tananyagegységek, szakmai követelménymodulok magasabb óraszámban történő egyéni vagy kiscsoportos feldolgozására,
- b) a mozgáskorlátozottságból eredő sajátos szükségleteknek megfelelő speciális tananyagegységek közvetítésére,
- c) a helyi igényeknek megfelelő speciális ismeretek elsajátíttatására,
- d) a többször módosított közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 30. § 2-3. bekezdésben meghatározott egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs és rehabilitációs foglalkoztatás biztosítására.

A központi programban megadott tananyagegységek, követelménymodulok és a szakmai követelményeknek megfelelő kompetenciák elsajátításához a mozgáskorlátozott tanulónak esetenként **hosszabb időre**, és **több gyakorlásra** lehet szüksége. A szabad sáv órakerete lehetőséget nyújt az elméleti tananyagegységek vagy gyakorlatok magasabb óraszámban történő teljesítésére, az emelt óraszámban **speciális segítségnyújtás** biztosítására (szomatopedagógia szakos gyógypedagógiai tanár vagy terapeuta, vagy gyógypedagógiai asszisztens közreműködésével). A szabad sáv órakeretében végzett, szakember által támogatott gyakorlás az **egyéni képesség- és készségfejlesztésre** is lehetőséget ad.

Mozgáskorlátozott tanuló szakképzése esetén, olyan szabadon választható tananyagegységek kidolgozása és felvétele javasolt, amelyek elvégzését a tanuló mozgásállapota biztonságosan lehetővé teszi, valamint a számára szükséges, speciális feltételek adottak.

Iskolarendszerben nyújtott szakképzés esetén az **egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs és rehabilitációs foglalkoztatást** a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 30. § 2-3. bekezdés értelmében integrált és speciális oktatásszervezési körülmények között is biztosítani lehet. Mozgáskorlátozott tanulóknál kiemelt jelentősége van az **egészséges életmódra nevelésnek**, a mozgásállapot megőrzésének és további javításának. Az időtervben feltüntetett szabad sávban ezért célszerű **mozgásnevelés** órákat, foglalkozásokat szervezni. A mozgásnevelés sérülésspecifikus módszereket és eszközöket alkalmaz, az akadályozottság korrekciójára és kompenzációjára, fejleszti a motoros képességeket, az egészség megőrzésére és egészséges életmódra nevel. A komplex rehabilitációs folyamaton belül kiemelten segíti a mozgásrehabilitációt.

A mozgásnevelés órák – az intézményben szakképzésben részt vevő mozgáskorlátozott tanulók számától, mozgáskárosodásuk típusától függően – egyéni vagy kiscsoportos formában szervezhetők. A mozgásnevelés órák, foglalkozások megtartásához az intézményben

megfelelően felszerelt tornaszoba, vagy tornaterem szükséges. Amennyiben ilyen nem áll rendelkezésre, úgy – szerződéses alapon – más intézmény tornaterme, tornaszobája is igénybe vehető.

A mozgásnevelés órákat szomatopedagógia szakos gyógypedagógiai tanár vagy terapeuta, esetleg gyógytornász szakember láthatja el.

1. számú melléklet

A MUNKAVÁLLALÓI ISMERETEK ÉS GYAKORLATOK TANANYAGEGYSÉG HELYE A KÉPZÉS SZERKEZETÉBEN 2 SZAKKÉPZÉSI ÉVFOLYAM ESETÉN (Javaslat)

A Munkavállalói ismeretek és gyakorlatok c. tananyagegység (tananyagelemek) ajánlott tartalmát és óraszámát az adott szakképesítés követelményrendszerének megfelelően kell kialakítani. A Munkavállalói ismeretek és gyakorlatok c. tananyagegység elsajátítása a szabad sáv (20%) terhére történhet az iskolai rendszerű oktatás során. Az adaptálás során javasolt a tananyagegység elosztását a képzés teljes időtartamára tervezni.

Mivel az ún. munkatapasztalat-szerzés az egyik legfőbb kulcstevékenység a későbbi sikeres munkavállaláshoz, így kiemelt figyelmet kell fordítani arra, hogy a szakképesítéshez kapcsolódó gyakorlatokra ne csak tanműhelyben, iskolai körülmények között, hanem gazdálkodó szervezetnél végzett egyedi képzési formában is sor kerüljön. A tananyagegység kompetenciáinak sikeres megerősítése a javasolt képzés-szervezés esetén lehet hatékony.

A sajátos nevelési igényű, illetve azon belül a fogyatékos tanulók esetén a tananyagegység adott szakképesítéshez való igazításán túl szükséges a fogyatékoság típusa szerinti specifikus adaptálás is.

Példa egy választott szakképesítés szabadsávjában történő elhelyezésre:

A 000 000 000 0000 00 azonosító számú, ... megnevezésű szakképesítés időterve

1. szakképzési évfolyam

	Kötelező sáv																									Szabad sáv						2 +1					
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.		
1.																																					
2.																																					
3.																																					
4.																																					
5.																																					
6.																																					
7.																																					
8.																																					
9.																																					
10.																																					
11.																																					
12.																																					
13.																																					
14.																																					
15.																																					
16.																																					
17.																																					
18.																																					
19.																																					
20.																																					
21.																																					
22.																																					
23.																																					
24.																																					
25.																																					
26.																																					
27.																																					
28.																																					
29.																																					
30.																																					
31.																																					
32.																																					
33.																																					
34.																																					
35.																																					
36.																																					

A szakmai program készítésekor az időtervben feltüntetett szabad sávot kötelező kitölteni új tananyagegységekkel, és/vagy a központi programban szereplő kötelező tananyagegységek időkeretének növelésével.

Új tananyagegységek lehetnek:

- a 0001-06 azonosító számú, „A vállalkozások alapítása, működtetése, átszervezése, megszüntetése” megnevezésű szakmai követelménymodul alapján készült tananyagegységek
- a 2450-06 azonosító számú, „Egészségmegőrzés, egészségfejlesztés” megnevezésű szakmai követelménymodul alapján készült tananyagegység

További új tananyagegységként a helyi igényeknek megfelelők is alkothatók.

Mozgáskorlátozott tanulóknál kiemelt jelentősége van az **egészséges életmódra nevelésnek**, a mozgásállapot megőrzésének és további javításának. Az időtervben feltüntetett szabad sávban ezért célszerű **mozgásnevelés** órákat, foglalkozásokat szervezni. A mozgásnevelés sérülésspecifikus módszereket és eszközöket alkalmaz, az akadályozottság korrekciójára és kompenzációjára, fejleszti a motoros képességeket, az egészség megőrzésére és egészséges

életmódra nevel. A komplex rehabilitációs folyamaton belül kiemelten segíti a mozgásrehabilitációt.

2. szakképzési évfolyam

	Kötelező sáv																									Szabad sáv						2 +1						
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.			
1.																																						
2.																																						
3.																																						
4.																																						
5.																																						
6.																																						
7.																																						
8.																																						
9.																																						
10.																																						
11.																																						
12.																																						
13.																																						
14.																																						
15.																																						
16.																																						
17.																																						
18.																																						
19.																																						
20.																																						
21.																																						
22.																																						
23.																																						
24.																																						
25.																																						
26.																																						
27.																																						
28.																																						
29.																																						
30.																																						
31.																																						
32.																																						

A szakmai program készítésekor az időtervben feltüntetett szabad sávot kötelező kitölteni új tananyagegységekkel, és/vagy a központi programban szereplő kötelező tananyagegységek időkeretének növelésével.

Új tananyagegységek lehetnek:

- a 0001-06 azonosító számú, „A vállalkozások alapítása, működtetése, átszervezése, megszüntetése” megnevezésű szakmai követelménymodul alapján készült tananyagegységek
- a 2450-06 azonosító számú, „Egészségmegőrzés, egészségfejlesztés” megnevezésű szakmai követelménymodul alapján készült tananyagegység

További új tananyagegységként a helyi igényeknek megfelelők is alkothatók.

Mozgáskorlátozott tanulóknál kiemelt jelentősége van az **egészséges életmódra nevelésnek**, a mozgásállapot megőrzésének és további javításának. Az időtervben feltüntetett szabad sávban ezért célszerű **mozgásnevelés** órákat, foglalkozásokat szervezni. A mozgásnevelés sérülésspecifikus módszereket és eszközöket alkalmaz, az akadályozottság korrekciójára és kompenzációjára, fejleszti a motoros képességeket, az egészség megőrzésére és egészséges életmódra nevel. A komplex rehabilitációs folyamaton belül kiemelten segíti a mozgásrehabilitációt.

2. számú melléklet

FOGALMAK ÉRTELMEZÉSE

(a jelenleg hatályos közoktatási törvény, a szakképzési törvény, és a 20/2007. (V. 21.) SZMM rendelet értelmező rendelkezései, valamint a 21/2007. (V. 21.) SZMM rendelet 5. számú melléklete alapján)

A tanulói felvétel feltételeihez:

Egészségügyi alkalmassági vizsgálat: olyan orvosi vizsgálat, amelynek célja annak megállapítása, hogy a szakmai képzésre jelentkező testi adottságai és egészségi állapota alapján képes-e felkészülni a választott szakképesítés birtokában ellátható munkatevékenységre, képes-e azok elvégzésére, és annak során nem kerül-e veszélybe egészsége [a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény (továbbiakban: Kt.) 67. § (3) bekezdése szerint]

Pályaalkalmassági követelmény: a szakmai képzésre jelentkező egyéni képességeivel és személyiségével szemben támasztott feltételek, amelyek alkalmassá teszik a képzésben való részvételre, illetve amelyek birtokában képes a választott szakképesítéssel betölthető munkakör megfelelő ellátásra (Kt. 67. § (3) bekezdése szerint).

Szakmai alkalmassági követelmény: a képzésre jelentkező számára meghatározott követelmény, amelynek vizsgálata alapján megállapítható, hogy a vizsgázó rendelkezik-e a felkészülési (képzési) szakasz eredményes elvégzéséhez szükséges optimálisan kifejleszhető képességekkel (Kt. 67. § (3) bekezdés szerint). (A pályaalkalmassági követelményeket és a szakmai alkalmassági vizsga követelményeit a felvételi tájékoztatóban nyilvánosságra kell hozni.)

A szakképesítés követelménymoduljaihoz:

Feladatprofil: a szakképesítés megszerzése birtokában betölthető munkakörben elvégzendő feladatok csoportokba rendezett listája

Időkeret: a szakmai tantárgyak, illetve tananyagegységek (modulok) tananyagelemek elsajátításához a képzés során rendelkezésre álló, tanítási órákban megadott idő

Kompetenciaprofil: a feladatprofil és a tulajdonságprofil együttesen

Módszerkompetencia: a munkatevékenység során a személy munkamódszerére, munkastílusára, problémamegoldására és gondolkodására jellemző, a személynek a munkafolyamat meghatározásában játszott szerepét, a tevékenységhez való viszonyát, valamint tevékenységének minőségét leíró ismérvek

Szakmai ismeretek: a munkatevékenység során **közvetlenül** alkalmazott, a műveletek sorrendjére, technológiai szabályokra, a műveletek során használt anyagok, tárgyak, eszközök egymásra gyakorolt hatására, az összetettebb eszköz- és forráshasználatra, az alkalmazott számszerű paraméterekre és minőségi jellemzőkre, továbbá a munka közben szokásosan előforduló, szükséges döntéseket meghatározó, valamint a munkavégzés feltételeire és hatásaira, a műveleti előírásoktól, munkabiztonsági, környezetvédelmi szabályoktól való eltérés kockázataira és következményeire vonatkozó információk és adatok.

A szakmai ismeret alkalmazási típusainak megállapításakor alapvetően az önállóságot, a sebességet, az eredményességet kell vizsgálni és az ismeret alkalmazását a három szempont együttes mérlegelése után kell minősíteni.

Típusai:

A szakmai ismeretek alkalmazási típusának megítélésekor nem kell figyelembe venni, hogy az ismeret mennyire bonyolult, megtanulásához milyen alapismeretekre van szükség stb.

“A” típus (legmagasabb)

Önálló, gyors és hibátlan ismeretalkalmazás.

Ilyen típusú ismeretalkalmazást olyan munkafeladatok esetében célszerű megkövetelni, ahol a munkafeladat kockázattal jár (baleseti, környezeti, kártételi stb.); egyszerűek, előre tervezhetők, ismerhetők a körülmények, feltételek; valamint a kompetencia pótolhatatlan, hiánya vagy hibázás esetén megghiúsul a munkatevékenység.

“B” típus

A szokásos munkahelyi körülmények között hibátlan ismeretalkalmazás, hibázás esetén megghiúsul a munkatevékenység.

“C” típus (középső)

A szokásos munkahelyi körülmények között közvetlen személyes vezetői, szakmai irányítás, közreműködés nélkül, de források, segédeszközök igénybevételének lehetősége mellett; tájékozódásra, előzetes próbára, segédtevékenységekre is elegendő idő alatti; összességében, illetve önellenőrzés és javítás után megfelelő minőségű eredménnyel történő ismeretalkalmazás.

Ilyen típusú ismeretalkalmazást olyan munkafeladatok esetében célszerű megkövetelni, ahol a munkafeladat nem jár munkabiztonsági, környezeti, illetve jelentős anyagi kártételi kockázattal; összetettek, de meghatározó elemeikben előre tervezhetők, ismerhetők a körülmények, feltételek; valamint a kompetencia nehézségek árán kiváltható, hiánya vagy hibázás esetén általában nem hiúsul meg a munkatevékenység.

“D” típus

Részben közvetlen személyes vezetői, szakmai irányítással, részben önállóan végzett megfelelő ismeretalkalmazás.

“E” típus (legalacsonyabb)

A szokásos munkahelyi körülmények között vezetői, szakmai irányítás mellett, személyes, a feladatra célzott segítség lehetősége mellett; kérdésfeltevésre, feladat közbeni értelmezésre, tájékozódásra, eszközhasználatra elegendő idő alatti; a hiba ismeretében javított, legalább egyes meghatározó részleteiben megfelelő minőségű ismeretalkalmazás.

Ilyen típusú ismeretalkalmazást olyan munkafeladatok esetében célszerű megkövetelni, ahol a munkafeladat nem jár munkabiztonsági, környezeti, illetve anyagi kártételi kockázattal; összetettek, csak egyes elemeikben tervezhetők, ismerhetők a körülmények, feltételek; valamint a személyes szerep közreműködésre, részvételre korlátozódik.

Szakmai készség: A szakképesítésre jellemző munkatevékenység automatikus, a tudat közvetlen irányítása nélkül működő összetevője, eleme, amelynek szintje az adott készség birtoklása révén végezhető tevékenységi terület terjedelmét tükrözi.

Szintjei:

5. szint

A szakember a szokásostól eltérő munkahelyi körülmények között is képes a tanult ismeretek magas szintű, önálló, gyors, hibátlan és szakszerű alkalmazására, tevékenységének és a munka eredményének önálló ellenőrzésére.

4. szint

A szakember a szokásostól eltérő munkahelyi körülmények között is, közvetlen vezetői, illetve szakmai irányítás nélkül, önállóan, gyorsan, kevés hibával képes a tanult ismeretek szakszerű alkalmazására, a munka eredményének ellenőrzésére, a feltárt hibák javítására.

3. szint

A szakember a szokásos munkahelyi körülmények között közvetlen vezetői, illetve szakmai irányítás nélkül, források és segédeszközök igénybevételével képes a tanult ismeretek önálló, gyors és szakszerű alkalmazására, a feltárt hibák javítására.

2. szint

A szakember a szokásos munkahelyi körülmények között, rendszeres irányítás mellett képes a munkavégzésre, illetve a feladat ellátására, a hibák segítséggel történő feltárására és azok önálló javítására.

1. szint

A szakember a szokásos munkahelyi körülmények között folyamatos irányítás és célzott segítségnyújtás mellett képes a munkavégzésre, illetve a feladat ellátására, az ismeretek megfelelő minőségű alkalmazására.

Szakmai kompetencia: A szakképesítésnek megfelelő munkafeladatok elvégzésére való képesség, alkalmasság

Szakmai követelménymodul: A szakképesítés szakmai követelményeinek általában más szakképesítés(ek) követelményeivel való összevetése útján keletkező meghatározott része, egyedi szakképesítések esetén lehet annak egésze. Egyedi jellegű szakképesítések esetén követelménymodul keletkezhet követelmények feladatcsoportokhoz kötődő megbontásával is. A szakképesítés követelménymoduljainak összessége tartalmazza a szakképesítés valamennyi a szakmai és vizsgakövetelményben rögzített szakmai kompetenciáját.

Szakmai tananyag: A képzési folyamat teljes tartalma, melynek része egyrészt a tanuló felé irányuló minden olyan, a képzőtől (iskolától) származó és tervezett hatás, amely célzottan a kompetenciaprofilban rögzített eredmények elérését (kompetencia többlet megszerzését) szolgálja, másrészt a kompetenciák elsajátításához, megszerzéséhez szükséges tanulói tevékenységek, cselekvések, illetve az ezeket leíró tanulói munkaformák.

Szakmai tantárgy: A szakmai és vizsgakövetelmény teljesítéséhez a szakképesítés központi programjában megadott tananyagelemeknek az ott megadottól eltérő csoportosításával az oktatási intézmény által a helyi szakmai programjában meghatározott elméleti, gyakorlati, vagy elméletigényes gyakorlati tananyagrészt.

Személyes kompetencia: azok a személyes tulajdonságok (adottságok, jellemvonások, értelmi és érzelmi viszonyulások), amelyek megléte elősegíti, illetve lehetővé teszi a munkatevékenység hatékony és eredményes elvégzését,

Tananyagegység: A szakképesítés központi programjában megadott tananyagrészt, amely azonos illetve közvetlenül kapcsolódó képzési célt szolgáló tananyagelemekből képződik.

Tananyagelem: A tananyagelem a képzési folyamat tervezési-szervezési, – a központi programban tovább nem bontott – része. A tananyagelemek összessége lefedi a szakképesítés megszerzéséhez szükséges teljes szakképzési tananyagot.

Társas kompetencia: a munkatevékenységben résztvevőkkel, illetve ügyfelekkel (azon személyek, akikre a munkatevékenység irányul) való közvetlen kapcsolatot, a velük összefüggő cselekvéseket, különösen az együttműködés, a kommunikáció és a konfliktuskezelés milyenségét leíró jellemzők.

Tulajdonságprofil azoknak a tulajdonságoknak (alkalmazott szakmai ismeretek, szakmai készségek, képességek, módszer, társas, és személyes kompetenciák) a listája, amelyek birtoklása révén a személy képes a szakképesítés birtokában a munkafeladatok elvégzésére,

A vizsgáztatási követelményekhez:

Gyakorlati vizsgatevékenység: a szakképesítés birtokában végezhető munkatevékenységgel azonos vagy azt pontosan modellező tevékenység a szakmai vizsga során.

Írásbeli vizsgatevékenység: a szakképesítés birtokában végezhető munkatevékenységgel azonos vagy azt pontosan modellező, a vizsgázó által készített (kiegészített), papíron vagy elektronikusan rögzített vizsgaproduktumot eredményező tevékenység a szakmai vizsga során.

Interaktív (számítógépes) vizsgatevékenység: a szakképesítés birtokában végezhető munkatevékenységgel azonos vagy azt pontosan modellező, általában számítógép használata mellett végzett vizsgatevékenység, melynek során a számítógépes program a vizsgázó tevékenységét előre meghatározottan befolyásolja.

Komplex vizsgatevékenység a komplex vizsgafeladat megoldása során a vizsgázó meghatározó arányban gyakorlati vizsgatevékenységet végez, és tevékenysége kiegészül egyes meghatározott kompetenciák felmérésére szolgáló szóbeli, interaktív, vagy írásbeli vizsgatevékenységgel.

Szintvizsga: a gyakorlati képzés szervezője által szervezett vizsga annak mérésére, hogy a tanuló a szakmai alapképzés során elsajátította-e az irányítás melletti munkavégzéshez szükséges kompetenciákat.

Szóbeli vizsgatevékenység: a szakképesítés megszerzése révén végezhető munkatevékenységgel azonos vagy azt pontosan modellező, vizsgáztató jelenlétében folyó, jellemzően szóbeli információközléssel járó tevékenység a szakmai vizsga során

Vizsgafeladat: A szakmai vizsga tartalmi és értékelési egysége. Tartalma a szakképesítés birtokában ellátható munkafeladattal azonos, vagy azt pontosan modellezi. A vizsgázó vizsgafeladatot a hozzárendelt vizsgatevékenység végzése során teljesíti.

Vizsgarész: a szakmai vizsgaszervezési és értékelési egysége, a hozzárendelt követelménymodulban meghatározottak elsajátításának felmérését szolgáló egysége. A vizsgarészben a vizsgázó egy, vagy több vizsgafeladatot teljesít.

Vizsgatevékenység: A vizsgázótól a vizsgafeladat teljesítése során elvárt tevékenység, amelynek keretében a vizsgázó szakmai kompetenciájának mérésére és értékelésére sor kerül. A vizsgatevékenység lehet szóbeli, írásbeli, interaktív (számítógépes), gyakorlati, és komplex.